

Οι Τρεις Ιεράρχες ως Νηπτικοί Πατέρες και προστάτες της Παιδείας

Ορθοδοξία / Εορταστικοί λόγοι

Γέροντας Εφραίμ, Καθηγούμενος Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου

«Οι Τρεις Ιεράρχες ως Νηπτικοί Πατέρες και προστάτες της Παιδείας»

Αρχιμ. Εφραίμ, Καθηγούμενου Ι.Μ. Μονής Βατοπαιδίου

Αγρίνιο, Δευτέρα 30 Ιανουαρίου 2017

Ο αγιορειτικός και εν γένει ο ορθόδοξος μοναχισμός δεν είναι απόκοσμος, δεν προ-βάλλει την ακοινωνησία. Ο αληθινός μοναχός μπορούμε να πούμε ότι είναι πιο κοινωνικός από αυτούς που ζουν μέσα στην κοινωνία, γιατί κοινωνεί άμεσα με το πιο κοινωνικό Όν, τον δημιουργό της κοινωνίας, τον Θεό. Ο μοναχός αποτάσσεται τον κόσμο όχι γιατί μισεί τον κόσμο, απλά φεύγει από τα αίτια και εγκαθίσταται κάτω από την σκέπη ενός μοναστηριού, όπου εκεί θα βρει τις ιδανικές συνθήκες για την επίτευξη του προσωπικού του αγιασμού. Εκεί στο μοναστήρι μακράν από την τύρβη του κόσμου, από το κοσμικό φρόνημα, ο μοναχός αφιερώνεται στον Θεό, συναντάται με τον Θεό, γνωρίζει τον Θεό, αγαπά ολοκληρωτικά τον Θεό «εξ όλης

της καρδιάς του, εξ όλης της ψυχής του, εξ όλης της διανοίας του και εξ όλης της ισχύος του» [1]. Κατά ένα φυσικό τρόπο από αυτήν την αγάπη προς τον Θεό εκπηγάζει και η αγάπη προς τον συνάνθρωπο. Διότι η διπλή ενέργεια της αγάπης, προς τον Θεό και προς τον άνθρωπο, έχει την ίδια πηγή, τον Χριστό, την σαρκωμένη και εσταυρωμένη Αγάπη. «Ο Θεός αγάπη εστίν»[2]. Ο μοναχός διά της εν Χριστώ αγάπης και της προσευχής συμμετέχει, βιώνει τις θλίψεις του κόσμου και ικετεύει τον Θεό να εκχύσει το έλεός Του σε όλους τους ανθρώπους της γης.

Ως Αγιορείτες ανησυχούμε και λυπούμεθα για την πορεία του συγχρόνου ανθρώπου. Εκεί στο Άγιον Όρος έρχονται πολλοί άνθρωποι, που ταλαιπωρούνται από δυσεπίλυτα προβλήματα τα οποία και τους οδηγούν σε αδιέξοδο. Και για όλα αυτά φταίει ο λανθασμέ-νος τρόπος ζωής, η ζωή έκτος Εκκλησίας.

Με Ιδιαίτερο ενδιαφέρον και πόνο παρακολουθούμε την σημερινή νεολαία. Βλέπουμε τους φοιτητές στην πλειοψηφία τους να είναι επηρεασμένοι από το κοσμικό πνεύμα, τε-λείως εκτροχιασμένοι και τραυματισμένοι σχεδόν ανεπανόρθωτα. Γιατί; Γιατί ακριβώς δεν ξέρουν να ζουν σωστά και ίσως δεν είχαν μπροστά τους και σωστά παραδείγματα. Σωστά γνωρίζει να ζει εκείνος που πορεύεται τον δρόμο τον οποίο χαράσσει η μόνη αλήθεια, ο Χριστός, και κατά συνέπεια η Εκκλησία που αποτελεί το Σώμα Του.

Ο σύγχρονος άνθρωπος με την αφθονία των υλικών αγαθών, τα τεχνολογικά του επιτεύγματα, την κοινωνική ευημερία, που χαρακτηρίζει την εποχή μας θα μπορούσε να ζει ά-νετα και ευτυχισμένα. Δεν είναι όμως έτσι η κατάσταση. Η εποχή μας είναι δύσκολη. Διότι κυριαρχεί ο ευδαιμονισμός, ο ηδονισμός, ο πνευματικός αποπροσανατολισμός, ο καθαρά υλιστικός τρόπος ζωής, οι προκλήσεις, οι παγίδες, οι αντιθέσεις, το ιδεολογικό χάος, η πλη-θώρα και σύγχυση των θεωριών, η κρίση των αξιών και θεσμών, η παγκοσμιοποίηση στον τρόπο ζωής και σκέψεως. Και αν όλα αυτά καθιστούν δύσκολη την ζωή ενός μεγαλύτερου, πόσο άραγε δυσκολότερη δεν γίνεται για έναν νέο, έναν έφηβο, που επιπλέον έχει να αντιμετωπίσει και τα πρωτόγνωρα ξεσπάσματα του εαυτού του; Όταν βρίσκεται σε μία ηλικία που θα πρέπει να αυτοπροσδιορισθεί, να βρει την ταυτότητά του;

Θα προσπαθήσουμε σε αυτήν την ομιλία μας να δούμε ποιά ήταν εκείνα τα εφόδια που είχαν οι Τρεις Ιεράρχες ώστε να αναδειχθούν Οικουμενικοί Διδάσκαλοι και προστάτες της Παιδείας, αλλά και να δούμε ποιά είναι αυτή η παιδεία που εισηγούνται οι Τρεις Ιεράρ-χες.

Οι Τρεις Ιεράρχες, και ο Μέγας Βασίλειος και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ήταν πρωτίστως μοναχοί. Και όχι μοναχοί στον τύπο,

αλλά ασκητές μοναχοί, Νηπτικοί Πατέρες της Εκκλησίας. Επόθησαν τον βίο της ασκήσεως, αγάπησαν και βίωσαν τον μοναχισμό. Έζησαν σύμφωνα με την ορθόδοξη μοναστική παράδοση. Καθαρίστηκαν από τα πάθη, φωτίστηκαν από τον Θεό, γι' αυτό μετά, όταν η θεία Πρόνοια τους οδήγησε να ασκήσουν ποιμαντικό έργο μέσα στον κόσμο, μπόρεσαν να καθαρίσουν και να φωτίσουν και άλλους. Έζησαν, έδρασαν μέσα στον κόσμο, ασκώντας τεράστιο ποιμαντικό και φιλανθρωπικό έργο δίχως ποτέ να λησμονούν την μοναχική τους ιδιότητα.

Ο Μέγας Βασίλειος μετά τις λαμπρές σπουδές του στην Αθήνα περιήλθε την Συρία, Μεσοποταμία, Παλαιστίνη και Αίγυπτο, για να γνωρίσει τον μοναχισμό που βρισκόταν σε μεγάλη ακμή τότε σε εκείνες τις περιοχές. Εκεί συναντήθηκε και γνώρισε προσωπικά ασκητές μοναχούς. Κατόπιν έγινε ο ίδιος μοναχός και έζησε σε ασκητήριο παρά τον Ίρι ποταμό στον Πόντο. Κατέστη μάλιστα ο θεμελιωτής του κοινοβιακού μοναχισμού. Με την βιωτή του και με τα συγγράμματά του ιδιαίτερα με τους «Όρους κατά πλάτος» —στο οποίο με μορφή ερωταποκρίσεων συντάσσει θα λέγαμε τον καταστατικό χάρτη του μοναχισμού— έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη του μοναχισμού στην ευρύτερη περιοχή της Μικράς Ασίας, αλλά και διαχρονικά για τον απανταχού ορθόδοξο μοναχισμό.

Θεωρούσε την ησυχία ως «αρχή καθάρσεως τη ψυχή»[3] , την νήψη ως τον μόνο τρόπο που μπορούμε να ενωθούμε με τον Θεό. Γράφει χαρακτηριστικά σε επιστολή του προς τον ομόψυχο συνασκητή του Γρηγόριο Θεολόγο: «Ο νους όταν δεν διασκορπίζεται προς τα έξω και δεν διαχέεται διά των αισθητηρίων προς τον κόσμο, επιστρέφει προς τον εαυτό του και από τον εαυτό του ανεβαίνει προς τον

Θεό. Καθώς περιαιγάζεται και φωτίζεται από εκείνο το κάλλος, λησμονεί και την ίδια του την φύση ακόμα. Δεν ελκύει τότε την ψυχή ούτε η τροφή ούτε η ενδυμασία, αλλά ελεύθερος από γήινες φροντίδες μεταθέτει όλη του την προσοχή στην απόκτηση των αιωνίων αγαθών και αρετών»[4]. Βλέπουμε δηλαδή πόσο νηπι-κός ήταν ο Μέγας Βασίλειος, πόση αξία έδινε στην εσωστρέφεια, την ησυχία ως την οδό συ-νάντησης και ενώσεως με τον Θεό.

Ο δε Άγιος Γρηγόριος Θεολόγος ήταν σύμφυτος με τον Μέγα Βασίλειο, σαν μία ψυχή σε δύο σώματα, και στις σπουδές στην Αθήνα, αλλά και στην μοναχική άσκηση στο ασκητήριο του Πόντου. Είχε γλυκαθεί τόσο από την χάρη της εσωστρεφείας, της νήψεως, που απόφευγε με πολλή επιμέλεια και προσπάθεια τον κόσμο. Ακόμη και όταν έγινε ιερέας και επίσκοπος σε πολλές περιπτώσεις προτιμούσε την φυγή προς την έρημο, την ησυχία. Ο Χρι-στός είχε γίνει η αναπνοή του και δεν ήθελε να διακοπεί αυτή η κοινωνία που είχε με τον Χριστό. Πρότεινε το εκπληκτικό: «Μνημονευτέον Θεού μάλλον ή αναπνευστέον· και, ει οίον τε τούτο ειπείν, μηδέ άλλο τι ή τούτο πρακτέον»[5]. Δηλαδή ότι είναι καλύτερα να μνημονεύουμε τον Θεό, να προσευχόμαστε, να επικαλούμαστε το όνομά Του παρά να αναπνέουμε. Και ότι αυτή η νοερά εργασία, της επικλήσεως του ονόματος του Θεού, είναι προτιμότερη από οποιαδήποτε άλλη εργασία. Τί πιο ησυχαστικό, πιο νηπιτικό, πιο όμορφο πράγμα θα μπορούσε να προτείνει κάποιος, ακόμα και στον σύγχρονο άνθρωπο; Ο ίδιος γεύθηκε τους καρπούς της νήψεως και της ησυχίας, καθαρίστηκε από τα πάθη, βίωσε τον Θεό στην καρδιά του, είδε τον Θεό ως φως. Έγινε ο ίδιος φως, αγιάστηκε και μπορούσε στην συνέχεια να φωτίσει και να αγιάσει τους πιστούς του ποιμνίου του. Γι' αυτό έγραφε: «Καθαρθήναι δει πρώτον, είτα καθάραι· σοφισθήναι, και ούτω σοφίσαι· γενέσθαι φως, και φωτίσαι· εγγίσαι Θεώ, και προσαγαγείν άλλους· αγιασθήναι, και αγιάσαι»[6]. Δηλαδή, πρέπει να καθαρίσουμε πρώτα τους εαυτούς μας και έπειτα να καθαρίσουμε άλλους. Να αποκτήσουμε σοφία και μετά να κάνουμε και άλλους σοφούς. Να γίνουμε φως για να φωτίσουμε στην συνέχεια. Να πλησιάσουμε, να ενωθούμε οι ίδιοι με τον Θεό για να φέρουμε κατόπιν κοντά στον Θεό και τους άλλους. Να αγιαστούμε οι ίδιοι για να μπορέσουμε να αγιάσουμε άλλους.

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος και αυτός είχε σπουδαία κατά κόσμο παιδεία, σπού-δασε στην Αντιόχεια κοντά στον γνωστό φιλόσοφο Λιβάνιο, αλλά μετά το τέλος των σπουδών του προτίμησε την μοναχική βιοτή. Αποσύρθηκε στα ερημικά βουνά γύρω από την Αντιόχεια και υποτάχθηκε σε έναν αυστηρό Γέροντα Σύρο ασκητή για πέντε χρόνια. Έζησε με υπακοή, απόλυτη πτωχεία, νηστεία, αγρυπνία και προσευχή. Με την ευλογία του Γέροντός του αναχώρησε σε ένα σπήλαιο που υποβλήθηκε σε εξαιρετικά ασκητικά παλαίσματα, τόσο ώστε να κλονιστεί η υγεία του. Έδειξε τόση αυταπάρνηση, βίασε τόσο τον εαυτό του, γιατί ποθούσε να είναι

συνεχώς με τον Κύριο. Είχε τον άγιο φόβο, μήπως και στερηθεί αυτήν την κοινωνία με τον Θεό, μήπως και λυπήσει σε κάτι τον Θεό. Γνώριζε εμπειρικά ότι διά της ευχής μένει ο Χριστός στην καρδιά του ανθρώπου γι' αυτό και σύστηνε: «Σχολάσατε τοίνυν διά παντός και παραμείνατε Κυρίω τω Θεώ ημών, έως ου οικτειρήση ημάς και μηδέν έτερον ζητήσητε ή μόνον έλεος παρά Κυρίου της δόξης. Ζητείτε και βοάτε από πρωί έως εσπέρας, ει δυνατόν, και όλην την νύκτα το· Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς... Παρακαλώ ουν υμάς, μη χωρίζετε τας καρδιάς υμών από του Θεού, αλλά προσμένετε και φυλάττετε αυτήν μετά της μνήμης του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού πάντοτε, έως ου εμφυτευθή το όνομα του Κυρίου έσω εν τη καρδιά»[7].

Θεωρούσε τον μοναχό ανώτερο του βασιλέως. Γιατί ο βασιλεύς φρουρείται από στρα-τιώτες, ο δε μοναχός οχυρώνει τις πόλεις με τις προσευχές του χωρίς να φοβάται κανένα, ενώ ο βασιλεύς ζει πάντοτε με τον φόβο και την αναμονή του θανάτου[8]. Ζούσε την νήψη, την εσωστρέφεια, την κατάνυξη. Αυτά είναι χαρακτηριστικά του αληθινού μοναχού, ενός Νηπτικού Πατέρα. Θεωρούσε την κατάνυξη ως πολυτελές μύρο. Με την κατάνυξη η ψυχή μπορεί να συναθροίσει τις αισθήσεις εντός της και να περικόψει την ραθυμία τους[9]. Με αυτόν τον τρόπο επιτελείται ουσιαστικά το έργο της νήψεως. Η κατάνυξη αποτελεί σαφή έν-δειξη ότι ο νους έχει ενωθεί με την καρδιά διά της θείας Χάριτος και η πνευματική ηδονή που γεύεται ο άνθρωπος τις ευλογημένες εκείνες στιγμές δεν συγκρίνεται με καμμία άλλη ηδονή. Ο Άγιος Χρυσόστομος συγκρίνοντας την πνευματική ηδονή με την σαρκική ηδονή γράφει: «Όμως η δική μας η πνευματική ηδονή δεν είναι σαν την δική σας την σαρκική, αλλά διατηρεί πάντοτε ήρεμη την ψυχή και δεν επιφέρει καμμία ταραχή και αταξία, αλλά μία καθαρή, ειλικρινή και ένδοξη αιώνια ευφροσύνη πολύ ισχυρότερη και πολύ σφοδρό-τερη από την δική σας»[10].

Βλέπουμε δηλαδή ότι οι Τρεις Ιεράρχες βίωσαν την ασκητική νηπτική παράδοση της Εκκλησίας. Απέκτησαν καλή εσωτερική κατάσταση γι' αυτό μπορούσαν να κάνουν και ιε-ραποστολή, όταν η θεία Πρόνοια τους ανέθεσε αυτό το έργο. Ήταν πνευματικά δυνατοί και έτοιμοι. Έγιναν οι απλανείς θεολόγοι γιατί συνάρμοσαν στην ζωή τους την πράξη και την θεωρία. Ο Άγιος Γρηγόριος Θεολόγος, στον πρώτο από τους πέντε περίφημους θεολογικούς λόγους του που εκφώνησε στον Ναό της Αγίας Αναστασίας στην Κωνσταντινούπολη, τονίζει ότι μόνο «οι διαβεβηκότες εν θεωρία» ή τουλάχιστον «οι καθαιρόμενοι» μπορούν να θεολογούν. Να δώσουμε προσοχή σε αυτό το σημείο, γιατί πολλοί μπορεί να έχουν το όνομα, το πτυχίο του θεολόγου αλλά να μην είναι αληθινοί θεολόγοι. Λέει χαρακτηριστικά και αναλυτικά ο Άγιος: «Δεν είναι για τον καθένα να θεολογεί. Το πράγμα αυτό δεν είναι τόσο φτηνό και χαμηλό. Και θα προσθέσω, δεν είναι δυνατόν πάντοτε, ούτε σε όλους, ούτε σε όλα, αλλά μόνον μερικές φορές και σε

μερικούς, και υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Δεν είναι μεν για τον καθένα, παρά μόνο σε όσους έχουν δοκιμαστεί, και όσοι έχουν προχωρήσει στην θεωρία, και πριν από αυτά έχουν καθαριστεί στην ψυχή και στο σώμα ή τουλάχιστον καθαρίζονται τώρα»[11].

Έγιναν οι καλοί Ποιμένες του Ευαγγελίου, που θυσίαζαν την ψυχή τους για την ζωή του ποιμνίου τους. Είχαν αυτήν την αυταπάρηση, γιατί είχαν νήψη, είχαν μόνιμη και ενεργή την Χάρη του Αγίου Πνεύματος στις ψυχές τους. Προσευχήθηκαν, αγάπησαν και θυσιάστηκαν για τον συνάνθρωπό τους. Έβλεπαν τον Χριστό σε κάθε άνθρωπο και διακονώντας τους ανθρώπους ήταν σαν να διακονούν τον Χριστό. Έγιναν οι παράκλητοι και οι φωστήρες του κόσμου. Δεν φρόντιζαν μόνο για τους νέους, αλλά για όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτου ηλικίας, φύλου ή κοινωνικής τάξεως. Η Εκκλησία όμως έθεσε αυτούς ως προστάτες της Παιδείας, και τους θεωρούμε και τους εορτάζουμε ως προστάτες της Παιδείας, «τους τρεις αυτούς μελιρρύτους ποταμούς της σοφίας»[12].

Ποιάς όμως παιδείας; Όχι φυσικά της ανθρωπίνης παιδείας, που κέντρο έχει τον άνθρωπο, αλλά της θεανθρωπίνης, που κέντρο έχει τον Θεάνθρωπο Χριστό και δι' Αυτού επιδιώκει την λύση όλων των προβλημάτων. Ο σκοπός της θεανθρωπίνης παιδείας ταυτίζεται με τον σκοπό της Εκκλησίας, που δεν είναι άλλος από τον αγιασμό του ανθρώπου. Αυτής της παιδείας, που ζητεί την θέωση του ανθρώπου, όχι διά του εαυτού του, αλλά διά του Θεανθρώπου Χριστού, είναι υπέρμαχοι και προστάτες οι Τρεις Ιεράρχες, ως φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητας και ως ένδοξα μέλη του Σώματος του Χριστού.

Είναι αλήθεια ότι το κατεξοχήν πρόβλημα της εποχής μας είναι η αγωγή των νέων μας. Πολλά λέγονται και γράφονται για την σωστή αγωγή της νεολαίας μας, που περνάει αναμφίβολα μεγάλη κρίση και μέσα στην Ελλάδα.

Οι Τρεις Ιεράρχες, καθώς μαρτυρούν τα πολύτιμα συγγράμματά τους, είναι βαθείς γνώστες των προβλημάτων των νέων. Η αγωγή που προτείνουν και την κρίνουν ως απαραίτητη για τους νέους, καταξιώνεται υπό το φως του προορισμού του ανθρώπου που είναι ο αγώνας «ομοιωθῆναι Θεώ κατά το δυνατόν ανθρώπου φύσει. Ομοίωσις δε ουκ άνευ γνώσεως, η δε γνώσις ουκ άνευ διδαγμάτων»[13], όπως τονίζει ο Μέγας Βασίλειος.

Η σύνδεση αυτή της παιδείας με την χριστιανική σωτηριολογία είναι εξαιρετικά ση-μαντική. Μόνον ένας Μέγας Βασίλειος, που είχε τρυγήσει όλη την σοφία της εποχής του, μπορούσε να αξιολογήσει κατ' αυτόν τον τρόπο την αξία της παιδείας για την σωτηρία του ανθρώπου. Ο στόχος, βέβαια, που θέτουν οι Τρεις Ιεράρχες στην επίγεια πορεία του ανθρώπου, είναι φυσικό να προκαλεί κάθε εποχή. Ιδιαίτερα

όμως την δική μας, που πάσχει από ένα καθαρά υλιστικό πνεύμα, θέτοντας σαν στόχο του ανθρώπου την οικονομική επιτυχία, την ευζωία, αδιαφορώντας για την πνευματικότητα και την απόκτηση της θείας Χάριτος. Όλα τα ισοπεδώνει η τεχνολογία, η παραγωγικότητα, η κατανάλωση. Αρετή και αγνότητα υποχωρούν μπροστά στην τεχνολογία και την διάθεση πλουτισμού και καλοπέρασης. Δυστυχώς δεν τίθεται ως σκοπός η τελειοποίηση του ανθρώπου, αλλά η τελειοποίηση των μηχανών για την αύξηση της παραγωγής και του κέρδους. Έτσι σήμερα αξίζουν οι μηχανές περισσότερο από τον άνθρωπο.

Επιμένει όμως ο Μέγας Βασίλειος τονίζοντας ότι «μονότροπός εστιν ο του χριστιανού βίος ένα σκοπόν έχων, την δόξαν του Θεού. Πολύτροπος δε και ποικίλος ο των έξωθεν βίος, άλλοτε άλλως προς την αρέσκειαν των εντυγχανόντων μεταπλασσόμενος»[14]. Η ζωή δηλαδή των χριστιανών είναι καθορισμένη, έχει ένα σκοπό, την δόξα του Θεού. Αυτός είναι ο προορισμός μας. Αντίθετα η ζωή των κοσμικών είναι ακαθόριστη και ποικίλη, διότι μεταλλάσσεται κατά καιρούς για να ευχαριστήσει τους συναντωμένους.

Στον ουμανισμό, σκοπός της παιδείας είναι η εξανθρωποποίηση του ανθρώπου. Ο στόχος όμως της χριστιανικής αγωγής είναι διαφορετικός. Το «αρχέτυπο», στο οποίο κατα-τείνει η παιδευτική μας πορεία, είναι ο Θεάνθρωπος Χριστός και ο θεωμένος εν Χριστώ άνθρωπος. Οι Τρεις Ιεράρχες θέτουν ως θεμέλιο της αγωγής μόνον τον Χριστό. Ο Χριστός γι' αυτούς είναι το μόνο σταθερό σημείο προσανατολισμού της υπάρξεώς μας. Η προοπτική τους άρα είναι απόλυτα Χριστοκεντρική. «Ανάθρεψε έναν αθλητή για τον Χριστό»[15], συνιστά ο Άγιος Χρυσόστομος. «Δεν σου λέγω με αυτό να κρατήσεις το παιδί του ανύπαντρο και να το στείλεις στην έρημο ή να το αναγκάσεις να γίνει μοναχός. Όχι, δεν λέγω αυτό. Βέβαια, θα το ήθελα και θα ευχόμουν όλοι να δεχθούν να γίνουν μοναχοί. Αλλά επειδή φαίνε-ται βαρύ, δεν επιμένω. Ανάθρεψε έναν αθλητή για τον Χριστό και μάθε τον και ζώντας μέσα στον κόσμο να είναι ευσεβής από μικρός»[16]. Δεν αντιμετωπίζουν άρα τον άνθρωπο ανθρωποκεντρικά οι Τρεις Ιεράρχες. Τον βλέπουν όπως είναι, ως τέκνο του Θεού. Γι' αυτό δεν προβάλουν το ανθρώπινο, αλλά τις θείες καταβολές του ανθρώπου που υπάρχουν μέσα του, για να τον οδηγήσουν στο πρότυπο, που είναι ο Χριστός.

Η ορθόδοξη χριστιανική παιδεία δεν νοείται από τους Τρεις Ιεράρχες ως ξηρά μετά-δοση γνώσεων, αλλά ως «ανατροφή μετ' ευλαβείας και μετάληψις αγιότητας» κατά τον άγιο Χρυσόστομο. Η παιδεία των Τριών Ιεραρχών έχει επίσης συγκεκριμένο περιεχόμενο, αυστηρά προκαθορισμένο. Δεν επιτρέπει πειραματισμούς στον χώρο της αγωγής, γιατί το περιεχόμενο της δικής τους παιδείας δεν αναζητείται σε αλληπάλληλα προγράμματα και σχεδιασμούς· είναι

δεδομένο. «Η όντως σοφία και η όντως παιδεία, ουδέν έτερον εστί, αλλ' η ο του Θεού φόβος» [17], θα πει ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Περιεχόμενο της παιδείας τους είναι ο προαιώνιος Λόγος του Θεού, η θεία Αποκάλυψη. Έχουμε εδώ, άρα, μία καθαρή αντίθεση προς τις σημερινές τάσεις για μία «ελεύθερη» παιδεία, που το παιδί έχει το δικαίωμα να ζητήσει ό,τι θέλει, χάριν δήθεν της δημοκρατίας. Η προτεραιότητα, κατά τους Τρεις Ιεράρχες, δεν μπορεί να δοθεί στην παιδική απειρία, αλλά στην σύνεση και ευσέβεια των υπευθύνων για την αγωγή των νέων. Από την άλλη πλευρά όμως, δίνουν οι σημερινοί παιδαγωγοί στους μαθητές τους αυτό που θα όφειλαν; Αγαπούν τους μαθητές τους; Προσεύχον-ται για τους μαθητές τους; Ο Άγιος Πορφύριος πρότεινε στους δασκάλους και καθηγητές που εξομολογούνταν σε αυτόν, να προσεύχονται πολύ για τους μαθητές τους. Και όσοι το έκαναν αυτό, έβλεπαν άμεσα αποτελέσματα[18].

Οι Τρεις Ιεράρχες επιδιώκουν ορθή ιεράρχηση των παρόντων, υπό το φως της θείας Αποκαλύψεως και της εν Χριστώ σωτηρίας. Ο Χρυσόστομος δεν παύει να επαναλαμβάνει στα κηρύγματά του: «Ουκ οίσθα ότι αποδημία ο παρών βίος; Ουκ ει πολίτης, αλλά οδίτης»[19], δηλ. δεν είσαι μόνιμος εδώ, αλλά οδοιπόρος και περαστικός. «Μη είπης έχω τήνδε την πόλιν και έχω τήνδε. Ουκ έχει ουδείς πόλιν. Η πόλις άνω εστί. Τα παρόντα οδός εστί. Πανδοχείον εστί ο παρών βίος»[20], δηλ. ξενοδοχείο είναι ο παρών βίος. Προσφέρουν ορθό προσανατολισμό της επίγειας ζωής μας. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος σαφώς τονίζει: «Μία ζωή προς την Ζωήν βλέπειν»[21] (το δεύτερο ζήτη με κεφαλαίο). Δηλ. μία είναι η ζωή που αξίζει για τον χριστιανό, η ζωή που είναι συνεχώς στραμμένη προς την Ζωή, δηλ. την Αιωνιότητα.

Συνιστώντες αυτά οι Τρεις Ιεράρχες, δεν ζητούν να μεταδώσουν ένα πνεύμα μοιρολα-τρίας ή δειλίας, ούτε να μας οδηγήσουν σε απραξία και αδιαφορία για την εν σαρκί ζωή. Ο χριστιανός, που αυτοί θέλουν να πλάσουν, είναι αγωνιστής, θαρραλέος, ανύστακτος μαχητής για την Αλήθεια και τον Δικαιοσύνη. «Μη επαισχυνώμεθα την αλήθεια -διακηρύσσει ο Μέγας Βασίλειος- μη τους έξωθεν μυθοποιούς μιμώμεθα, μη περιστέλλωμεν την αλήθειαν ευπρεπεία ρημάτων»[22]. Δηλ. μη φοβούμεθα να ομολογούμε ολόκληρη την αλήθεια ψαλιδίζοντάς την με κομψά και ωραία λόγια. Οι Τρεις Ιεράρχες, όπως και όλοι οι άγιοι Πατέρες, ομολογούν την Αλήθεια «χωρίς φόβο και πάθος» κατά τον Χρυσόστομο. Αδιάφορο αν θα θίξει ο λόγος τους. Γιατί ξέρουν πως το θίξιμο αυτό, όταν θα γίνει με τον κατάλληλο τρόπο, χωρίς να εξουθενωθεί το ανθρώπινο πρόσωπο, θα αποτελέσει φάρμακο σωτηρίας.

Επιπλέον, έκτος από τον εξωτερικό αγώνα που έχει να αντιμετωπίσει ο χριστιανός,

δεν παύει να υπάρχει και ο εσωτερικός αγώνας, η πάλη με τον παλαιό εαυτό μας και την πολύ-μορφο αμαρτία αφενός, και με τις δυνάμεις του σκότους του αιώνας τούτου, δηλ. με αυτόν τον διάβολο, αφετέρου. Δεν έχουμε, άρα, στον κόσμο αυτό ούτε στιγμή ανακωχή. Εξάλλου η γαλήνη και η ησυχία μας δεν έγκειται στην άρση κάθε εξωτερικού εμποδίου, αλλά στην συμφωνία μας με το θέλημα του Θεού, στην ειρηνική και αγαθή συνείδησή μας, στην εσωτερική εν Χριστώ ζωή μας. Στον αγώνα αυτόν μας προτρέπει ο Μέγας Βασίλειος να αντλούμε δυνάμεις και ενίσχυση από το νέφος των μαρτύρων και των οσίων μας: «Ενθυμηθείτε τους παλαιούς Αγίους, ότι κανείς από τους τρυφηλούς και τους κόλακες δεν αξιώθηκε των στεφάνων της υπομονής, αλλά όλοι επέδειξαν την αξία τους αφού δοκιμάστηκαν μέσω μεγάλων θλίψεων»[23] .

Παρόλο που το κέντρο του ενδιαφέροντος των Τριών Ιεραρχών ήταν η αιώνια μακαριότητα και το κέντρο της αγάπης τους αυτός ούτος ο Ιησούς και μόνον, συνιστούν με τον λόγο τους και την ίδια τους την ζωή θετική στάση απέναντι στον κόσμο, που συνοδεύεται όμως από κάποια εκλεκτικότητα. Τούτο φαίνεται καθαρά από την στάση τους απέναντι στην παι-δεία της εποχής τους. Τον κανόνα εδώ τον χαράσσει ο Μέγας Βασίλειος, ειδικότερα στο έργο του, Προς τους νέους, όπως αν εξ ελληνικών ωφελούντο λόγων. Επιτρέπει ο Άγιος να χρησιμοποιούμε την θύραθεν παιδεία, αλλά να παίρνουμε από αυτήν, όπως οι μέλισσες, μόνον ό,τι είναι χρήσιμο. Η αξιολόγηση δηλαδή της κοσμικής παιδείας και κατ' επέκταση όλων των κοσμικών πραγμάτων γίνεται πάντοτε με βάση τον Χριστό και την αιωνιότητα. Δια-μόρφωσαν έτσι μία θεανθρώπινη παιδεία.

Οι Τρεις Ιεράρχες εφήρμοσαν πρώτα αυτήν την παιδεία της ασκήσεως, της θεώσεως και έπειτα edίδαξαν. Μέσα από αυτό το πνεύμα πρέπει να ερμηνεύονται όλα τα έργα που άφησαν στην Εκκλησία. Έγιναν οι θεμελιωτές της θεανθρώπινης Παιδείας, προβλήθηκαν οι προστάτες της Παιδείας, γιατί ήταν οι τέλειοι Νηπτικοί Πατέρες. Οι Τρεις Ιεράρχες δεν ήταν εργάτες κοινωφελών έργων. Εργάζονταν για τον αγιασμό τον δικό τους, αλλά και των συ-νανθρώπων τους, όπως εργάζεται ένας μοναχός, μυστικά, στην αφάνεια αλλά και αν ευδοκήσει ο Θεός και φανερά. Δεν είναι τυχαίο ότι οι αγίες κάρες τους διαφυλάσσονται στο Ά-γιον Όρος (του Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου και του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου στην Μονή Βατοπαιδίου και του Μεγάλου Βασιλείου στην Μεγίστη Λαύρα). Έτσι ευδόκησαν οι Άγιοι, να μένουν διά των αγίων λειψάνων τους σε μέρη ασκητικά, ησυχαστικά, μοναστικά.

Ευχόμεθα ταπεινά, ο Τριαδικός Θεός μας, με τις πρεσβείες των αγίων Τριών Ιεραρχών, Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου να ευλογεί όλους τους δασκάλους και παιδαγωγούς, ώστε να

εμπνέουν τους νέους να αποκτήσουν την κατά Θεόν παιδεία, την εν Χριστώ μόρφωση και όχι παραμόρφωση.

[1] Μαρκ.12,30

[2] Α΄Ιωάν. 4,8.

[3] Μεγάλου Βασιλείου, Επιστολή 2,Γρηγορίω εταίρω, ΕΠΕ,τομ.1,Θεσσαλονίκη 1972,σ. 64.

[4] Μεγάλου Βασιλείου, Επιστολή 2, ο.π., σ. 65-67.

[5] Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 27, Θεολογικός πρώτος, ΕΠΕ, τόμ. 4, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 16.

[6] Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 2, Απολογητικός της εις τον Πόντον φυγής, ΕΠΕ, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 164.

[7] Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Επιστολή προς μοναχούς, ΡΓ 60, 752.

[8] Βλ. Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Σύγκρισις βασιλικής δυναστείας προς μοναχόν 4,ΕΠΕ,τομ.28 Θεσσαλονίκη 1978, σ.605.

[9] Βλ. Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Περί Κατανύξεως Λόγος Β΄, Προς Στελέχιον 1, ΕΠΕ, τόμ. 28, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 677.

[10] Βλ. Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Β΄, Προς άπιστον πατέρα 10, ΕΠΕ, τόμ. 28, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 433.

[11] Βλ. Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 27, Θεολογικός πρώτος, ΕΠΕ, τόμ. 4, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 14.

[12] Βλ. Απολυτίκιον των Τριών Ιεραρχών.

[13] Μεγάλου Βασιλείου, Περί Αγίου Πνεύματος 1,1, ΕΠΕ, τόμ. 10, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 280.

[14] Μεγάλου Βασιλείου, Όροι κατά πλάτος 20,2, ΕΠΕ, τομ. 8, Θεσσαλονίκη 1973, σ.282

[15] Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Περί κενοδοξίας και όπως δει τους γονείς ανατρέφειν τα τέκνα 19,ΕΠΕ,τομ. 30, Θεσσαλονίκη 1987, σ.641.

[16] Βλ. ό.π.

[17] Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Προς πιστόν πατέρα,PG 47, 368

[18] Ιερόν Γυναικείον Ησυχαστήριον «Ἡ Μεταμόρφωσις του Σωτήρος», Από το σημειωματάριο ενός υποτακτικού, εκδ. Η Μεταμόρφωσις του Σωτήρος, Μήλεσι 2016, σ.128-129.

[19] Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ομιλία εις Ευτρόπιον 5,PG 52, 401

[20] Βλ. ό.π.

[21] Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Επιτάφιος εις τον πατέρα, Λόγος 18, PG 35, 1041B

[22] Μεγάλου Βασιλείου, Εις τον Άγιον μάρτυρα Μάμαντα,PG 31, 593A.

[23] Μεγάλου Βασιλείου, Επιστολή 204(139), ΕΠΕ, τομ. 3, Θεσσαλονίκη 1972, σ.67.

<http://bit.ly/2knkULO>